

Nr 135

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbyggnad av organisationen för läkar- och tandläkarutbildning i Stockholm m. m. jämte motioner.

(2:a avd.)

Propositionen

Kungl. Maj:t har i propositionen nr 122 under åberopande av utdrag av statsrådsprotokollet över utbildningsärenden för den 3 april 1970 föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att inrätta professorer vid karolinska institutet enligt vad som förordats i statsrådsprotokollet, dels godkänna de i statsrådsprotokollet förordade riktlinjerna för utbyggnad av organisationen för tandläkarutbildning vid karolinska institutet, dels godkänna vad i statsrådsprotokollet förordats angående bestridande av vissa kostnader för markförvärv m. m. i Huddinge, dels godkänna vad i statsrådsprotokollet förordats angående avveckling av de statliga tandtekniker- och tandsköterskeskolorna.

I propositionen erinras om att enligt statsmakternas beslut år 1965 medicinsk klinisk utbildning och forskning skall anordnas vid Huddinge sjukhus. Förslagen i propositionen, som bygger på ett förslag från universitetskanslersämbetet, innebär att sammanlagt sjutton nya professorer i kliniska ämnen skall inrättas vid karolinska institutet under perioden 1972/73—1976/77, med placering vid Huddinge sjukhus. I Stockholmsområdet kommer härigenom att finnas två högspecialiserade undervisningssjukhus — karolinska sjukhuset och Huddinge sjukhus.

På grundval av förslag från universitetskanslersämbetet läggs vidare fram riktlinjer för en väsentlig utbyggnad av organisationen för tandläkarutbildning i Stockholm. Nya lokaler för odontologisk utbildning och forskning föreslås bli uppförda i anslutning till Huddinge sjukhus. De nya lokalerna avses bli dimensionerade för ett intag av 120 nybörjare per år. Härutöver föreslås att tandläkarutbildningen i de nuvarande lokalerna vid Holländargatan skall fortsätta under en övergångsperiod med ett tills vidare oförändrat intag av 100 studerande per år. Den totala intagningskapaciteten för tandläkarutbildning i landet kommer härigenom att öka från nuvarande 380 nybörjarplatser till 500 platser per år. Tandsjukvården i Huddinge föreslås bli organiserad inom ramen för en tandsjukvårdscentral liksom i Umeå och Göteborg. Samtliga lärare/tandläkare i Huddinge blir heltidsanställda med tjänstgöringsskyldighet även inom tandsjukvården. Vidare föreslås att dels en professor i teknologi skall inrättas, dels den nuvarande tjänsten som biträdande professor i parodontologi — tandlossningssjukdomar — skall omvandlas till professor i sam-

band med att undervisningen i dessa båda ämnen inleds i Huddinge. Enligt en av byggnadsstyrelsen framlagd tidsplan för uppförande av de nya lokalerna i Huddinge bedöms den föreslagna intagningsökningen kunna starta läsåret 1972/73.

I propositionen förslås slutligen att all tandtekniker- och tandsköterskeutbildning skall bedrivas under kommunalt huvudmannaskap.

Motionerna

I detta sammanhang har utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna *I: 1182* av herrar Sörenson och Österdahl och *II: 1389* av fru Fränkel och fru Anér vari hemställts att riksdagen måtte besluta att då nya professurer enligt Kungl. Maj:ts förslag i prop. nr 122/1970 inrättas vid karolinska institutet en av dessa professurer måtte gälla neuroslära och psykoterapi,

dels de likalydande motionerna *I: 1222* av fru Wallentheim och *II: 1432* av fru Lewén-Eliasson och herr Hellström vari hemställts att det i anknytning till Huddingeeinstitutionerna från vårdirkesskolans start även anordnas utbildning av tandhygienister,

dels de likalydande motionerna *I: 1223* av herr Wallmark m. fl. och *II: 1434* av herr Wennerfors m. fl. vari hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller att Kungl. Maj:t dels uppdrar åt universitetskanslersämbetet att i samråd med socialstyrelsen och Sveriges tandläkarförbund fortlöpande årligen bevaka utvecklingen av tandvårdskapacitet och tandvårdsefterfrågan, dels beaktar vad som i motionerna anförts angående tidpunkten för inrättande av nya professurer, dels uttalar att intagningen av tandläkarstuderande vid Holländargatsenheten bör begränsas till 80 per år från och med läsåret 1972/73,

dels de likalydande motionerna *I: 1224* av herr Wallmark m. fl. och *II: 1433* av herr Wennerfors m. fl. vari hemställts att riksdagen dels uttalar att de nya professurerna vid karolinska institutet med placering vid Huddinge sjukhus bör, när detta är möjligt, inrättas en termin före undervisningens början, dels fattar principbeslut om inrättande av en professur i internmedicinskt specialämne och en i kirurgiskt specialämne, båda fr. o. m. den 1 juli 1973,

dels motionen *II: 1431* av herr förste vice talmannen von Friesen m. fl. vari hemställts att riksdagen uttalar

1. att i samband med utflyttningen av undervisningen i oral kirurgi till Huddinge bör inrättas en tand- och käkkirurgisk sjukhusavdelning,

2. att professuren i oral kirurgi förenas med chefskap för nämnda avdelning,

3. att för innehavare av professuren kräves såväl tandläkarlegitimation som läkarlegitimation med specialistkompetens,

4. att den undervisning i oral kirurgi som under övergångstiden avses äga rum

på Holländargatan omedelbart överföres till karolinska sjukhuset och samordnas med därvarande tand- och käkkirurgiska avdelning.

Utskottet

Den av statsmakterna år 1965 fastställda planen för en successiv ökning av in- tagningskapaciteten till läkarutbildning i landet under perioden 1966/67—1969/70 innebar att antalet nybörjarplatser per år skulle öka till sammanlagt 916. För karolinska institutet i Stockholm innebär detta att antalet nybörjarplatser under läsåret 1970/71 ökar med 72 till sammanlagt 280. Detta medför med hänsyn till beräk- nad avgång ett behov fr. o. m. läsåret 1971/72 av 270 platser per år under det prop- edeutiska stadiet och ett behov fr. o. m. läsåret 1972/73 av samma antal platser under det kliniska stadiet.

För att tillgodose det behov av viss propedeutisk och av klinisk utbildning som denna utbyggnad av läkarutbildningen vid karolinska institutet medför skall, enligt en år 1964 mellan staten och Stockholms läns landsting träffad överenskommelse, det nya sjukhus som landstinget uppför i Huddinge tas i bruk för utbildning av ca 90 läkarstuderande. I propositionen framhålles att detta sjukhus planeras som ett högspecialiserat undervisningssjukhus med mycket goda resurser för klinisk forsk- ning.

Förutom den år 1965 beslutade ökningen av läkarutbildningskapaciteten har statsmakterna år 1969 beslutat en ytterligare ökning vid karolinska institutet med 90 nybörjarplatser per år. Den kliniska utbildningen för dessa nya studerande kom- mer att förläggas främst till Södersjukhuset och Danderyds sjukhus.

Huddinge sjukhus beräknas bli taget i anspråk för klinisk läkarutbildning fr. o. m. läsåret 1972/73 och i propositionen framhålles att det av planeringsskäl är moti- verat att statsmakterna nu beslutar om vilka professurer som skall inrättas i samband med att sjukhuset tas i anspråk för läkarutbildning och forskning. På grundval av en av universitetskanslersämbetet framlagd plan föreslås att samman- lagt 17 professurer inrättas vid karolinska institutet under perioden 1972/73— 1976/77.

Den i propositionen föreslagna fördelningen på ämnesområden av de nya pro- fessurerna kritiserar i motionerna I: 1182 och II: 1389. Motionärerna anser att det hade varit riktigt om ungefär en tredjedel av dem, d. v. s. sex, gällt skilda disci- pliner inom den psykiska hälso- och vårdsektorn — i propositionen föreslås nu endast en professur inom detta område. Det förhållandet att ca 30 procent av sjuk- husplatserna inom slutna sjukvård finns vid psykiatriska kliniker och sjukhus, att därutöver behovet av öppen vård är betydande och att någon rationell neu- rosvård knappast förekommer i Sverige talar enligt motionärerna för en betydligt större satsning på skilda discipliner inom den psykiska hälso- och sjukvården och för att läkarutbildningen inriktas mot detta område. Motionärerna hemställer att en av de nya professurerna som ämnesområde får neuroslära och psykoterapi. In- nebörden härav synes vara att bemyndigande bör lämnas Kungl. Maj:t att inrätta

det antal professorer som föreslagits i propositionen men med den ändringen beträffande en av dessa, som Kungl. Maj:t bestämmer, att ämnesområdet skall vara det av motionärerna angivna i stället för det i propositionen förutsatta.

Utskottet, som delar motionärernas uppfattning om önskvärdheten av en ökad satsning på den psykiska vårdsektorn, vill dock beträffande läkarutbildningen inom detta område erinra om att enligt det beslut som statsmakterna fattade 1969 i läkarutbildningen kommer att ingå tre månaders obligatorisk allmäntjänstgöring inom psykiatrisk vård och att vederbörande departementschef uttalat att det på sikt kan bli anledning att öka tiden för tjänstgöringen i psykiatri. Beträffande det nu föreliggande yrkandet om inrättande av en professur i neuroslära och psykoterapi får utskottet framhålla att det i propositionen uttalats att det är angeläget att vederbörande myndigheter i sitt fortsatta planeringsarbete rörande de nu aktuella tjänsterna prövar möjligheterna att inom ramen för de angivna ämnesområdena differentiera forskningsverksamheten vid de olika undervisningssjukhusen i Stockholm. Utskottet, som förutsätter att man i detta planeringsarbete prövar det i motionerna framförda förslaget, anser sig inte böra tillstyrka motionerna.

Under återopande av dels att föredragande statsrådet i propositionen pekar på det unika tillfälle som föreligger vid Huddinge sjukhus att redan från starten inrikta forskningsverksamheten mot några för samhället särskilt betydelsefulla områden, dels att landets ledande undervisningssjukhus också bör ha en ledande ställning i fråga om subspecialiteter hemställes i motionerna I: 1224 och II: 1433 att riksdagen fattar principbeslut om inrättande av en professur i internmedicinskt specialämne och en professur i kirurgiskt specialämne, båda fr. o. m. den 1 juli 1973.

Utskottet vill erinra om att propositionens förslag om inrättande av 17 professorer vid karolinska institutet innebär en betydande ökning av resurserna för klinisk läkarutbildning och forskning samt att det särskilt framhålles i propositionen att det kommer att finnas minst två tjänster som professor eller biträdande professor inom flertalet kliniska ämnesområden vid karolinska institutet. Härigenom skapas möjligheter att inom ramen för de i propositionen angivna ämnesområdena differentiera forskningsverksamheten vid de olika undervisningssjukhusen i Stockholm. Utskottet, som förutsätter att Kungl. Maj:t i den mån det med hänsyn till utbildningens eller forskningens behov visar sig nödvändigt att inrätta ytterligare professorer, framlägger förslag härom, avstyrker motionerna I: 1224 och II: 1433, såvitt nu är i fråga.

I samma motioner hemställes om ett uttalande från riksdagen att de nya professorerna vid karolinska institutet med placering vid Huddinge sjukhus, när detta är möjligt, bör inrättas en termin före undervisningens början. Motionärerna pekar på att universitetskanslersämbetet fört fram förslag härom för att ge blivande tjänsteinnehavare möjlighet att organisera den kommande utbildningsverksamheten.

Med anledning av detta yrkande vill utskottet erinra om dels att utbildningen vid Huddinge sjukhus kommer att bedrivas i nära samarbete med karolinska institutet, vilket ger möjligheter att för utbildningens uppläggande repliera på detta, dels att det i propositionen framhållits att det, med hänsyn till att den sjukvår-

dande verksamheten vid sjukhuset inom flera discipliner kommer att inledas före läkarutbildningen och forskningen därstädes, kan bli aktuellt att tillsätta överläkartjänster som senare skall förenas med professurer. Avsikten är att dylika överläkartjänster skall tillsättas efter samma regler som gäller för professur. Tillställningsförfarandet kan av planeringsskäl komma att inledas tidigare än två år innan tjänsten inrättas. Utskottet finner sig därför inte böra tillstyrka motionerna I: 1224 och II: 1433 i denna del.

Den odontologiska utbildningen har under efterkrigstiden byggts ut kraftigt och utbildningen har förlagts till olika delar av landet. År 1948 inleddes utbildning i Malmö, år 1955 i Umeå och år 1967 i Göteborg. Antalet intagningsplatser vid de fyra odontologiska fakulteterna uppgår f. n. till 380 per år. Av dessa har 140 platser kommit till under 1960-talet. I propositionen föreslås dels en ökning av tandläkarutbildningen i Stockholm, dels att nya lokaler för odontologisk utbildning och forskning skall förläggas i anslutning till Huddinge sjukhus. Ökningen av intagningen till tandläkarutbildning i Stockholmsområdet skall enligt förslaget i propositionen ske i samband med att de nya lokalerna i Huddinge tas i bruk, vilket beräknas ske höstterminen 1973. Antalet nybörjarplatser kommer under en övergångsperiod att uppgå till 220 per år, vilket möjliggörs genom att tandläkarutbildningen i de nuvarande lokalerna vid Holländargatan får fortsätta under en övergångsperiod. Denna kapacitetsökning är enligt vad som framhålls i propositionen motiverad av att det fortfarande finns betydande, inte tillgodosedda behov av tandsjukvård inom stora befolkningsgrupper.

I motionerna I: 1223 och II: 1434 uttalas att anspråken på tandvårdskapacitet måhända inte blir så stora som examinationen av tandläkare förutsätter. Med hänsyn främst till utbildningstidens längd och specialisering finner motionärerna att starka skäl talar för att man fortlöpande följer utvecklingen av relationen mellan vårdkapacitet och efterfrågeutveckling redan från början av 1970-talet. Motionärerna hemställer att Kungl. Maj:t ger universitetskanslersämbetet i uppdrag att i samråd med socialstyrelsen och Sveriges tandläkarförbund fortlöpande årligen bevaka utvecklingen av tandvårdskapacitet och tandvårdsefterfrågan.

Utskottet som vill framhålla att det ingår i de båda angivna myndigheternas uppgifter att kontinuerligt följa utvecklingen på detta område anser det inte erforderligt med någon särskild framställning till Kungl. Maj:t i denna fråga.

Med hänvisning till att lokalerna vid Holländargatan är synnerligen bristfälliga och helt underdimensionerade för antalet behandlingsplatser och att en uppenbar risk föreligger för en av lokalmässiga skäl orsakad lägre kvalitet på undervisningen vid Holländargatan jämfört med övriga utbildningsenheter hemställes i motionerna I: 1223 och II: 1434 att riksdagen uttalar att intagningen av tandläkarstuderande vid Holländargatsenheten bör begränsas till 80 per år fr. o. m. läsåret 1972/73.

Enligt vad som anförs i propositionen är viss upprustning av såväl utrustning som lokaler nödvändig för den fortsatta verksamheten i lokalerna vid Holländargatan. Utskottet förutsätter att lokaler och utrustning moderniseras och därefter hålles i sådant skick under övergångsperioden att en utbildning likvärdig med den

vid andra odontologiska utbildningsenheter kan meddelas även i lokalerna vid Holländargatan. Utskottet avstyrker därför motionerna i denna del.

I propositionen föreslås att en professur i teknologi inrättas samt att den nuvarande tjänsten som biträdande professor i parodontologi omvandlas till professur. Dessa tjänster bör enligt propositionen inrättas vid de tidpunkter då utbildningen i respektive ämnen inleds i Huddinge. Universitetskanslersämbetet har lagt fram en personalplan som innebär ett tillskott av drygt 260 tjänster av vilka mer än 60 är tandläkartjänster av tjänstetyperna lärare/biträdande övertandläkare och assistenttandläkare för den kliniska utbildningen. I propositionen uttalas att denna plan är väl avvägd men ställning tas inte i detalj till planen.

I motionerna I: 1223 och II: 1434 framhålles vikten av att innehavare av nyinrättade professurer, innan den mer rutinmässiga utbildningsverksamheten startar, beredes tillfälle att utföra ett sådant förberedelsearbete att verksamheten redan från början blir effektiv. Sådana professurer bör, enligt motionärerna, regelmässigt vara inrättade och tillsatta minst ett halvår innan utbildningen i resp. ämne inleds. Motionärerna hemställer att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t beaktar vad som i motionerna anförts angående tidpunkten för inrättande av nya professurer.

Utskottet får med anledning av detta yrkande framhålla att den odontologiska fakultetens båda utbildningsenheter i Huddinge och vid Holländargatan kommer att utgöra en gemensam organisation. I propositionen understrykes beträffande den kvalificerade lärarpersonalen, att denna inte bör betraktas som fast placerad vid någondera enheten, utan att den bör tjänstgöra vid dem båda. Utskottet, som inte anser sig böra föreslå någon annan tidpunkt för inrättande av de två i propositionen föreslagna professurerna än vad som gäller för övriga professurer, avstyrker motionerna i denna del.

I motionen II: 1431 hemställs om ett uttalande från riksdagen dels att en tand- och käkkirurgisk sjukhusavdelning bör inrättas i samband med utflyttningen av undervisningen i oral kirurgi till Huddinge, dels att professuren i oral kirurgi förenas med chefskap för denna avdelning, dels att för innehavare av professuren kräves såväl tandläkar- som läkarlegitimation med specialistkompetens, dels att den undervisning i oral kirurgi som under övergångstiden avses äga rum på Holländargatan omedelbart överföres till karolinska sjukhuset och samordnas med därvarande tand- och käkkirurgiska avdelning.

Utskottet får med anledning härav erinra om motionen II: 672 i vilken hemställdes om utredning och förslag rörande förening av professurerna i oral kirurgi inom de odontologiska fakulteterna med föreståndarskap för en tand- och käkkirurgisk sjukhusavdelning. De tankegångar som låg bakom denna hemställda överensstämmer i huvudsak med synpunkterna i den nu föreliggande motionen.

Utskottet som i sitt utlåtande 1970: 88 vilket godtagits av riksdagen avstyrkt bifall till motionen II: 672 har inte funnit anledning att nu frångå den uppfattning i sakfrågan varpå detta avstyrkande grundat sig. Utskottet vill dock peka på de ökade möjligheter till nära samverkan med såväl den medicinska utbildnings- och

forskningsorganisationen vid Huddinge sjukhus som den kliniska verksamheten inom angränsande områden vid sjukhuset som skapas genom den förlagna nya förläggningen av den odontologiska fakulteten i Stockholm. Utskottet avstyrker motionen II: 1431.

I propositionen föreslås att de statliga tandtekniker- och tandsköterskeskolorna i Stockholm, Malmö, Umeå och Göteborg, vilka är anknutna till den odontologiska utbildnings- och forskningsorganisationen på dessa orter, avvecklas. Samtidigt bör enligt propositionen motsvarande kommunala utbildning komma till stånd. Vid den vårdräkesskola som Stockholms läns landstingskommun skall uppföra vid Huddinge sjukhus kommer enligt propositionen landstinget att anordna tandtekniker- och tandsköterskeutbildning. Beträffande utbildning av tandhygienister har universitetskanslersämbetet och vissa remissinstanser ansett det angeläget att en sådan utbildning igångsättes i Stockholm och förlägges till Huddingeenheten. I motionerna I: 1222 och II: 1432 framhålles att det enligt folktandvårdsutredningens beräkningar inom de närmaste fem åren kommer att finnas ett behov av ca 300 tandhygienister. Med hänsyn härtill och till att huvudmännen-landstingskommunerna numera tar upp tjänster för tandhygienister i sina tandvårdsplaner finner motionärerna det rimligt att en utvidgning av pågående försöksverksamhet med utbildning av tandhygienister snarast kommer till stånd. De föreslår därför att det i anknytning till Huddingeinstitutionerna från vårdräkesskolans start även anordnas utbildning av tandhygienister.

Utskottet får erinra om att efter medgivande av Kungl. Maj:ts försöksverksamhet med tandhygienistutbildning fr. o. m. läsåret 1968/69 anordnats vid Malmö stads yrkesskola och vid Örebro läns landstingskommuns centrala vårdräkesskola i Örebro. I sitt utlåtande 1969: 188 avstyrkte utskottet motionsyrkanden om utredning rörande förutsättningar och former för en utbyggnad av utbildningen av tandhygienister med hänvisning till den pågående försöksverksamheten. I propositionen uttalas att utvärdering av denna utbildning f. n. pågår inom skolöverstyrelsen. Med hänsyn till att Storstockholms sjukvårdsberedning samt den odontologiska fakulteten vid karolinska institutet uttalat sig för att utbildning av tandhygienister kommer till stånd i Stockholm förutsätter utskottet att i det fortsatta planeringsarbetet kontakt tas mellan vederbörande huvudman och den för försöksverksamheten med tandhygienistutbildningen ansvariga myndigheten. Utskottet som inte finner anledning att föreslå riksdagen att göra något uttalande om tandhygienistutbildning vid den landstingskommunala vårdräkesskolan i Huddinge avstyrker därför motionerna I: 1222 och II: 1432.

Utskottet som inte i vidare mån än som framgått av det föregående funnit anledning till särskilda uttalanden med anledning av propositionen hemställer

1. att riksdagen

- a. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 1182 och II: 1389 bemyndigar Kungl. Maj:t att vid karolinska institutet inrätta professurer till det antal och i de ämnen som förordats i statsrådsprotokollet,

b. beträffande tidpunkten för inrättande av de i propositionen förordade nya professurerna vid karolinska institutet med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I:1223 och II: 1434 samt I: 1224 och II: 1433, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, godkänner vad som förordats i statsrådsprotokollet,

2. att riksdagen avslår motionerna I:1224 och II: 1433 i vad avser inrättande av en professur i internmedicinskt specialämne och en professur i kirurgiskt specialämne,

3. att riksdagen beträffande intagningen av tandläkarstuderande vid Holländargatsenheten med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 1223 och II: 1434, såvitt nu är i fråga, godkänner vad som förordats i statsrådsprotokollet,

4. att riksdagen godkänner de i statsrådsprotokollet i övrigt förordade riktlinjerna för utbyggnad av organisationen för tandläkarutbildning vid karolinska institutet,

5. att riksdagen avslår motionerna I: 1223 och II: 1434 i vad avser visst uppdrag åt universitetskanslersämbetet,

6. att riksdagen avslår motionen II: 1431 om undervisningen i oral kirurgi,

7. att riksdagen godkänner vad i statsrådsprotokollet förordats angående bestridande av vissa kostnader för markförvärv m. m. i Huddinge,

8. att riksdagen godkänner vad i statsrådsprotokollet förordats angående avveckling av de statliga tandtekniker- och tandsköterskeskolorna,

9. att riksdagen avslår motionerna I: 1222 och II: 1432 om utbildning av tandhygienister.

Stockholm den 21 maj 1970

På statsutskottets vägnar:

GÖSTA BOHMAN

Vid ärendets slutbehandling inom utskottet har närvarit

från första kammaren: herrar Bohman (m), Rikard Svensson (s), Virgin (m), Ivar Johansson (cp), Mårtensson (s), Per Jacobsson (fp), Bertil Petersson (s), Herbert Larsson (s), Nyman (fp), Rönnberg (s), Wååg (s), fru Lilly Ohlsson (s), herrar Thorsten Larsson (cp), Wirtén (fp) och Thorle Nilsson (s) samt

från andra kammaren: herrar Karlsson i Olofström (s), Almgren (s), Nordstrandh (m), fru Lewén-Eliasson (s), herrar Mattsson (cp), Johansson i Norrköping (s), Enskog (fp), fröken Ljungberg (m), herrar Nilsson i Tvärålund (cp), Fagerlund (s), Källstad (fp), Jönsson i Arlöv (s), Zachrisson (s) och Elmstedt (cp).